

УКРАЇНСЬКА ЧАСОПИСЬ
ВИХОДИТЬ У КАТЕРИНОСЛАВІ ДВІЧІ НА МІСЯЦЬ.

10-го октября 1911 року.
Рік перший.

№ 20—21.

КАТЕРИНОСЛАВ.
ЦІНА 10 к.

У М О В И П Е Р Е Д П Л А Т И :

на рік 2 р 40 к., на пів року 1 руб. 20 к., на 1 міс. 20 к., кожне число нарізно 10 к.

Гроші треба посилати на адресу: Катеринослав, Проспект, книгарня М. Лозинської для редакції „Дніпрових Хвиль“, або Московська, 7, К. Е. Котову. Просимо шановних передплатників, посилаючи гроші, подавати точно вище зазначену адресу.

❁ Редакція прохає шановн. передплатників поновити підписку на друге півріччя. ❁

ЗМІСТ: Чому так?—Андрія Очеретяного. На лоні природи—В. Дан—ва. Драний хутір (далі)—Д. І. Яворницького. Діти в українській літературі—Л. Жигмайло. Дещо про Буковину та про життя буковинських українців.—З українського життя.—Новини нашого письменства.—Допись.—До малюнків.—Книжки надіслані до редакції.

Читаючи треба вимовляти й як Ы: рыба—рыба, і як и: сінні—сины, е—йе мое—моё, е—з тебе—тэбэ.

Ч о м у т а к ? . .

Чому так? Це запитання раз-у-раз повстає у мене, коли я розгортаю російську газету і, особливо, газету київську.

Чому так, що київські газети

мають про себе дві людських етики, дві національні мірки?

Чому, наприклад, місцева найбільша газета так обурилася, коли вичитала у чорному „Новому Времени“ голосіння над пролітою ніби „русскою“ кров'ю в Галичині, коли

тим часом там було пролито кров не „русскую“, а єврейську, і чому та сама газета не тільки не обурилася, а навіть сама поширила неправдиву звістку, подаючи телеграму російського телеграфного агентства без спростовання про допомогу Бобринського українцям на виборах і про утиски над якимись то міфічними „руськими“ у тій же таки Галичині?

Чому так?

Чому ця газета гнівом кипіла колись, довідавшись про брехливу звістку про підкуп євреями Японії і чому та газета мовчки пройшла, коли українство з усіх боків шарпали чорні табори під час Шевченківських свят, а оце недавно спекли брехню про якийсь всеукраїнський з'їзд з явно злочинними замірами та про якусь солідарність українців з Богровим, убивцем голови ради міністрів П. А. Століпіна?

Чому так?

Чому ця газета „горить негодованієм“, коли якісь кривди чиняться польському громадянству, чи то в російській державі, чи в Німеччині (чи потрібні приклади?) і цілком обминає такі явища на тій території, де газета видається, як видирання з рук українських дітей по школах українських євангелій, конфіскації українських книжок зовсім невинного змісту і т. п.?

Чому так?

Чому найбільша київська газета цікавиться і вболіває, коли лиха доля спіткає якогось культурно-національного діяча далекої Фінляндії, або близької од нас Польщі і цілком байдуже ставиться до таких явищ нашого місцевого українського життя, як „слѣдственное дѣло“ проти подільського священника Г. М. (див. „Раду“ № 122 „Цікаві доку-

менти“). Факт це на стільки видатний, що навіть петербурзькі часописи зацікавились ним, тільки київським газетам—„наплевать“.

Чому так?

Чому ця газета має власних дописувачів по всіх культурних центрах Європи і з кожним видатним явищем знайомить власних читачів, і чому вона замовчує видатні явища—навіть останні вибори!—близьких до нас сусід галичан, а коли й подасть якусь дурницю—та й то якогось добровольця, то зрікається потім робити спростовання тієї дурниці (див. „Раду“ № 72).

Чому так?

Такі запитання можна ставити без кінця-краю. Зводючи ж усе згадане до купи, питаємо:

Чому такі нарешті російська преса так завзято опікується іншими народами і в першій лінії польським та єврейським і чому ані словечком не згадує за народ український? Через віщо у цієї преси, а найбільше у київської, що впливає й становить оте „общественное мнѣніе“ в нашому краю, мається дві національні етикі, дві мірки для тої людности, серед якої вона живе?...

Часткову відповідь на це запитання ми знаходимо, між іншим, у одному приватному листі до одного з добре звісних російських журналістів, що працює в столичній пресі. Подаю на увагу читачів уривок з того листа не перекладаючи:

„Что русская пресса охотно занимается поляками и евреями и заранее приготовила имъ тепленькое мѣстечко на лонѣ Авраамлѣ, это честно, возвышенно и прогрессивно, да и для кармана не вредно—все малая толика да капнетъ отъ инородческихъ подписчиковъ, а что русскія газеты, выходящія на территории Украины, обязанныя знать

истинное положеніе вещей и подерживать униженныхъ и оскорбленныхъ, ничего лучшаго для украинцевъ не находятъ, какъ иронію, игнорированье, а подчасъ, какъ напр. по отношенію къ галицкимъ событіямъ (мова тут мовиться про замордування учителем поляком школяра Коханчика) и сознательную ложь, то въ этомъ я вижу подлость и хамство челоуѣческой природы. Денегъ за защиту украинства не дадутъ, славы не приобрѣтешь, а еще себя скомпрометтируешь въ глазахъ сильныхъ міра сего и російской буржуазіи“... и т. д.

Чи не правду говорить автор цього листа! Хіба не можна повторити всього цього, що сказано в листі, на адресу більшости російських газет, що виходять на Україні, що годуються її хлібом, дихають її повітрям, але обов'язків ніяких не почувають перед тим народом, серед якого живуть і коштом якого годуються...

Андрій Очеретяний.

На лоні природи.

I.

Сірі хмари по небу плывуть,
Тихо верби над шляхом сумують,
Ні пташок, ні людини не чутъ,—
Та й не треба! Вони не вгамують
Почуття, що гнітить мою грудъ.
Житні ниви, гайочки, луки,
Деь над церквою баня манячить...
Чом дивлюсь пильно так навкрузи?
Тут нічого мині не побачить,
Щоб вагу пододало нудьги!

II.

Зійшла на землю ніч весняна,
Тополі нахоці несуть,
Село заснуло дуже рано;

Ні мови, ні пісень не чутъ.
На серці мир святий панує,
Життя—неначе давнина;
Душа не нудить, не сумує,
І тихо молиться вона.

III.

Колись, блукаючи у полі,
Я на дорозі якось стрів
Між нивами, на вольній волі
Біленьку пару голубів.
Свята Господня ти пташина!
Я зупинивсь, дивитись став
На тих пташок та й заспівав,
Як коло броду, коло млину
Два голуби рядком колись
Сиділи і водицю пили,
А потім знялись, полетіли
І по-над ставом понеслись,
Та крильцями як стрепенули,
То про кохання спом'янули.
Співав, а голуби мої
Напроти тихо так сиділи,
Неначе пісню розуміли,
Неначе слухали її.
Не диво! Пісня—Божа мова,
Бог всі створіння умудрив
Святее розуміти слово,
Що лине до Господніх нив.

IV.

Вгорі така блакитня глибина,
Куди ні глянъ—ні берейв, ні дна!
Як би я хтів душею потонуть
В тій глибині, щоб про життя забути!

В. Дак—ів.

Драний хутір.

(кінець *).

Так думаєте, що це не лихо бідному мужикові од такого пана, як оцей жид Осетровський? Він сндекчки недавно шо ще зробив? То було од нашого хутора до церкви у

Крутогорці ходити дві верстви, а він узяв та перекопав шлях між нашим хутором та Крутогоркою на своїому степу та тепер ми і обгоняємось навкруги аж на сім верстов.

— А невже ж на нього і суда нема?

— А що той суд, що той суд, коли жид найме собі аблоката із таких же, як і сам, жидів і коли той аблокат засипле очі суду усякими законами, такими, що їх і в світі нема, і суд повинен слухати його?... А піди ти до того жида у наймити, то нехай його лиха година та нещаслива! Свині краще їдять та живуть у іншого путнього хазяїна, ніж християнська душа у жида. Роботою даве так, що аж сльози із очей котятця. А що вже як почне невіра тебе лаяти та корінити, так прикладає паскуда такі слова, що аж увесь рід твій у труні перевертаєтця! Бодай би міні про таких панів, як оце у нас жид Осетровський не казати, а вам, пане, не слухати.

Гірко нам, на віки гірко жити у цьому Драному хуторі. Раніш усе ж таки вільніше було сніп заробить; а тепер як підиш до кого, то йому дев'ять з-під ціпа, а собі десятый сніп. Скрізь і обрізали, і обмежили і обсікли нас: хоч візьми та підійми до Бога руки та й куди хоч, туди й йди. Та що ж? І Бог не почує. Як би малось що у кишені, то наняв би попа молебень одправити, то тоді б певно і Бог почув. А то сами не вміємо, як слід, Богові молитьця, а наняти того, хто уміє, нема за-що.

— А не було ж у вас думки куди-небудь ударитись із цього вашого Драного хутора?

— Чому не було? Тепер кожен ударився у землю. Ото ж, чуєте, і

жид довбає землю. Тут у нас ось і зараз сусіди пишутця і на Томське, і на Гамур, а ми уже давно покуштували того добра. Були ми, як той казав, і в Луцях, і в Струцях, і в Лисявках, і в Борисявках. Де які горяки і з наших,—признатьця проміж ними був і я,—іздили на дешевку аж за Сімпалацьку губерню. Так що ж? Возить туди десь тільки лиха година нашого братчика, ні що! Там не то що, і воши з'їдять... А збив нас з пантелику один забродиголова із тутешніх, що ударивсь жити до Сібіру.

„Землі тутечки, подавав він звістку, доволі. Тут не живуть, а раюють. І хто припишитця до цієї землі, той буде на віки щасливий“. Ну, народ, звичайно, і „стрівоживсь“, як отаке почув. Та як усилились туди усі їхати, як усилились! Покидали і печене, і варене. Уплили і ми у це діло. Поплішили усе своє добро: бубух його к нечистому! Ухопили тільки по каптанцю, бо була літня пора, та де яку струментацію, та з тим і гайда. Як приїхали до гряниці, тут, де ото Орал, чи як там на нього казати? А там гóряно, гóряно, а мир скрізь так і вьетця, так і вьетця: те туди, а те туди, та все на різні мови: те посвоїому, а те посвоїому. Од гряниці приставились і на землю. Як приїхали ж ми на землю та як споглянули на ню, хі, щоб тебе з такою землею! До тієї землі і не доберешся: самий гній. А народ там скрізь кумедний та пустий. Балакає чорт батька зна по якому! Як загарчає, як загарчає: „гар! гар!“ Ти до нього отак і отак, а він витріщить на тебе баньки та тільки головою мота, а чи вже тямує, чи ні, пес його знає. А там, гляди, трясця його несе на бику

верхи. Замість брички ота собача тачка скрізь одповіча. Замість хати таке-сяке наложено, ото тобі й хата. Та кожен раз стоять коло неї після дощу та замазують землею дірки, та так баби одно знають, лепкаютця коло хат, та й усе. Кинулись ми до роботи, немає нам узятку ніякого. Зіма тамечки така, що не то що там робити, дихати тобі неможна. Казали, що там тієї птиці без поїдку, а дичини, як сміття, аж воно і сороки чортів батько ма. Брехали, що риби у річках та в озерах без вигрібу, аж там річки та озера замерзають до самого дна, і як яка може рибина в них і є, то вона ховається аж у самий мул. А товар, Боже милостивий! Як подивишся, неначе випусток який. Не товар, а чисті тобі жуки. Не хочеться на нього й дивитця: дрібне, та миршає та погане. Та як почне його улітку, безчасного, муха бити, то воно й місця собі нігде не найде: так усе у крові й ходе. Улітку од мух, а взімку од безвіддя гине. А вівця ж тобі там! Глянь на неї проміж ніг, то вона так уся і світитця наскрізь: ні хвоста ззаду, ні шерстини на пузі. Колодязі там так і стоять усі завалені до самого дна снігом, і як напувати скотину, то треба розогрівати у чавунах та в горщиках сніг і отією сніговою водою і напувати. Та поки ж його нагрієш, та поки ж його напоїш, бодай тебе морока! Води ні собі, ні скотині. Збирали по два карбованця та ще й по двадцять по п'ять копійок з двора та пробували копати нові колодязі; так воно самий камінь; сажень по двадцяти копали,—скрізь одно: відро води візьмеш, а більш й нема.

Одно слово, сторона така, що нічим і розхвалить. Тільки того,

що ліс. Та й то який ліс? Сама берега на дрова,—ото і все.

Прожили ми там з рік, а кладовище велике занесли: гробів з півсотні. Із хвороб найбільш пропасниця губила та ото стільки й витаскала люду. А приводити там людей до закону, то й нікому: ні попа, ні дяка; як умер хто, закопали немов собаку тай усе. Як іхали ми туди, так нам казали, що ми там будемо не жити, а раювать. Аж воно вийшло, як той казав, не вірь чужим речам, а повірь своїм очам. Пораювали наши земляки так, що ні в кого а ні копія грошей не зосталось у кишені. Напряли на шию добре. Тут був чоловік зажитель, а там обшушкавсь, став старцюга.

Як туди не рушав, ів і сало, і ковбаси, і паляниці, а повернувся звідтіля, сидить та маламуриць самий хліб. Та це ще й добре що хліб, а то самі заглядини—і на снідання, і на обід і на вечерю.

Ні, краще уже не одриватись од свого краю та чи так, чи інако, а жити тут. Як де і рай, так це у нас.

— А певно у нас.

— Єге-ж, аби б тільки хоч клаптик землі, а то через оте безземелля зібралось у нас стільки лиха, що його і в річці не потопить. І лиха, і вогню у сёрці багато. Ходимо ми неначе не по землі, а по гарячому попелу, під яким заігнались палкі искрини. Що його у Бога робити? Чим жити? Як прогудувати сімью? Як нагріти себе у холоднечу? Як захистити од негоди? Піти та підпалити німця? Гріх. Піти та убити жида? Другий гріх. Піти украсти у попа, або ж у пана коня? Сором. І сором і страх... От же ж під велику бурю і в попелі

розжевріють искрини, а з искрин встає велика пожежа.

Іхали якомсь-то тутечки цигане тай спинились близько нашого хутора, коло самого мосту, що зроблений через річку Кам'янку. Ну, цигане, як і цигане. Обійшли вони увесь хутір, називаючись роботою: кому зробити залізне відро, кому залізну до печі заслінку, кому справити замка до скрині. Небагато вони обхопились тутечки роботою, а знайшли щось інше.

Ось тут, коло мене, з одного боку, живе дід Трохим Порожнячка; убогий до краю чоловік. Тільки того й багатства у нього, що жовто-гарячого пера півень. Тим півнем дід і втішався, і любувався, і жив на світі. А з другого боку коло мене живе дядько Потап Мачула. У того Мачули був невеликий підсвинок, такий, що на карбованець грошей. Три дня ходив той Мачула у село до одного дядька та все прохав у нього маненьке поросятко: насилу виплакав. А годував він його тим, що оце піде на стовповий шлях, аж за дві верстви од хутора, нарве там трави з корінцями та принесе на собі та тим ото і годує. Та так чи вітер, чи хлякгоза, а він знай брѳохає по степу. І як убачить мене, то все було каже: „Ну, оце, дасть Бог милосердний, вигодую кабанця та продам у містечко та стягнуь на гроші хоч на покришу хати, а то як впірить тобі дощ, то воно ж, Господи тече як! От тут, каже, от тут саме над образами! Як Бог дасть накрию, а там ще як заважу, то тоді й віку їй не буде“.

Та ото й багатіють бідні люде, один півнем, а другий підсвинком.

Коли це устають якомсь-то уранці та дід Порожнячка зразу до півня, а дядько Мачула зразу до під-

свинка, аж їх ні того, ні другого і духу нема: неначе крізь землю пішли. „Що? як? де? хто?—Ніхто, як цигане“!...

Кинулись вони до мосту, де стояли цигане, аж там під самим мостом тільки пір'я од півня, та сами ратички од підсвинка. Вони в окрик. Господи, як згвалтувався ж народ, почувши таке! А цигане бачуть, що лихо та мерцій циганок та дітей та на свої буди та лиги у степ! А наші люде на коней та кгала за ними у слід!...

А один циган та якомсь-то задержавсь і не встиг сісти у буду, та баче, що не перелевки та як ланув пішкома бігти у луки, до річки! Бачу я таке та як загорюь, та як пихну за циганом! А циган добіг одразу до річки та гляне, що перед ним велика завороть ліворуч, і собі теж одразу ліворуч. Та біг, біг, баче, що перед ним нова завороть, праворуч, і собі теж праворуч. А там знов і знов коліно од річки то сюди, то туди. То циган ото і лелесає то ліворуч, то праворуч, а за циганом лелесаю і я. Та не такий же лихої неволі і циган, щоб його хто швидко спіймав. Я то біг, а то уже почав приставати та падати на кротовиння. Бачу, ось, ось циган уліпичить. І, як запалюь та знову як улопону за циганом! Ось тільки простягну руку, зараз і схоплю злодюгу в лабети! Коли це циган біг, біг, а далі одразу тиць і став! Я так зпрожогу на нього й наскочив! А він тоді як крутнетця назад та як ухопе мене за грудки! А я його!

Та як счепились же ми, так аж земля горить під нами! То він мене скіксить, то я його; то я його, то він мене. І все анахтим силкуєтця, щоб збити мене з ніг та посікти зверху. А міні уже й дихати ні-

чим. Серце так і чикалахає у грудях; ось ще трошки, і розірветця на дрібні шматки; у голові неначе ковалі молотками кують. Пити міні ось як хочетця! Хоч би де перстик умочити та душу покропить. Ну, думаю, оце ж прийшов мій останній час. Аж оглянусь, добігає до нас мій кум, Петро Солодун. Як добіг він та одразу як натявся та як гицне того цигана дрючилом по черепу, то череп тільки трісь! та так, як той кавун, так і розкочивсь пополам! А циган тоді дриць на землю, і духу нема!... А я й собі бу-бух! Так і хлянув, як камінюка, на землю! Лежу і ні як не здишусь,— ледве живий. Як ось добігають до нас ще кілька наших же селян. Як добігли вони та як побачили цигана та як почали його сапувати та басаманити, чим хто попав і куди попав—нісками чобіт, закаблущам, палимонами, ножами, кулаками, та зробили так, що і взнати тобі неможна, що ото тільки що, тільки та був живий чоловік...

А ті, що побігли услід за циганами у степ, ті, вихопившись одразу за міст, гайнули, чим дуж, прямо на широкий шлях. „А, так ви півнів красти! Так ви підсвинків душити! У нас од своїх гаспидів життя нема, а тутечки ще й вас чортяки нанесли“!...

Уже й стемніло, а вони усе несуться по шляху та по степу. Та де вже спобігли циган? Аж за сім верстов од хутора, коло Компанійської корчми. Бачуть цигане, що лихо та мерщій із своїх буд та у корчму та двері на засув та в руки хто макогін, хто рубель, хто качалку та ото з тим на одбой. Так що там та корчма і ті макогони та качалки? Як догреблись наши до корчми та як почали її одразу штурмувать—камінюччам, коляками,

пляшками, цеглинами, притиками з возів, присошками з тину, повибивали геть усі вікна, повисажували двері, попробивали хворостяні стіни, а тоді як повтискувались у середину корчми та як счинили колотнечу, як почали тих циган мисить, то прямо тобі страшний суд та й годі. Цигане ревуть, циганки кричать, діти плачуть, а мужики прямо тобі, як ті люті звірі, усіх і все і бьють, і рвуть і ламають. Та то били циган, а то взялись за циганок та за дітей. Найбільш усіх лютував Мусаренко Павло, найсилющий у нашому хуторі чоловік. Як ускочив він у ту гущу та одразу до циганки, що держала на руках дитинча. А вона як зарепетує: „І голубчику мій, і Бог мій, і Господь, і Спаситель мій, не бий же ти, не бий мого дитинча!“ Та пригорта його до лона та аж труситця вся. А він на те тільки хап дитинча та геп його об землю! Аж кавкнуло!... Ху, страшно й згадати, що там тільки й було...

Ну, звичайно після того суд. „Хто як і за віщо ото стільки душ згубив“?

„Усі, геть чисто всі, цілим хутором; ми всі тут одніє юшки, то всі й били“. „Та за віщо ж?“— „А за півня“!... „Ні, не за півня; нам і без того гірко жити, а тут ще й вони... Усі били, а хто окроме, того довести неможемо, бо те робилось у цілій гущі, у ночі“. Суд, розібравши діло, постановив: „Усі ви причинні, а найбільш той, хто згубив стільки безвинних дітей. Той, хто зробив таке злочинство, єсть самий найлютіший злодій“. „—Що ж? Гріх наш, то й карайте усіх нас“. „Ну, що ж, хоча й причинні, закінчили присяжні, але неодвітні, бо робили неумисно“.

Та з тим ото і одпустили нас

на волю. А мене з того часу як почало давити в грудях, як почало! Либонь я запаливсь, як ото біг повз річки, слідком за циганом. Та так усе склію та й склію та перелівся, як бачите, на чвірь.

Також скіндивсь і зопсів і той безсчасний чоловік, що ото вирвав із рук циганки дитинча та розчавчив його в корчмі. Йому усе увіжаєтця те дитинча та вчуваютьця крики безсчасної матері дитинчати. Не дають вони йому спокою та й край. І де б він не був і щоб він не робив, вони скрізь з ним і за ним.

Був він і в Києві, і в Святих горах, і в Почаїві, нема ніде йому спасіння. Та ото так тепер і лемзає скрізь по вулиці хутора.

— Тату! тату! несподівано крикнула, ускочивши у хату, невеличка, але дуже приязна дівчинка, год сіми—вісьми з роду.

— А що, дочко?

— Ідіть, Мусаренко притакавсь.

— Ага! Оце ж той самий Павло Мусаренко і єсть, що оту безсчасну дитину... А ходь лишень, свату, сюди!

У хату уступив чоловік середнього зросту, неджамурний, корячкуватий, жилуватий, широкоплечій, але якийсь-то пригнобляний, заляканий на виду.

— Ото з того часу, як тее, то він усе ходє до мене, а я його розбакую? Йди, Павло, сюди! Сідай та нічого не бійсь. Це не пан, і не господин, і не ваше благородіє. Це лікарь, такий, що ліче усіх хворих; ось і мене,—спасибі ім,—теж і огляділи і підлічили. Ім усе можна казати, бо вони таку присягу давали, що хто б ім і що б ім не казав про своє життя, чи гарне, чи

лихе, про те вони нікому в світі не скажуть. Сідай-бо, чуєш, Павло.

— Сідайте, дядьку! Те, що зробилось, того вже не вернеш. Я так собі міркую, братця, що як би за вами не ходили слідком такі великі злидні, то вас би не спобігло і таке страшне злочинство. То не ви повбивали людей, а ваше лихо, яке вас стільки років давило, а потім ще й на гріх підвело.

— Ото ж і я таксамо йому кажу. Довго ми терпіли од свого лиха, яке обсіло нас навкруги, довго страждали мовчки, а то уже увірвався наш терпець, і ми сами наробили другим лиха. Як подумаєш та ще як погадаєш, що через отого півня та стільки ми душ загубили, то аж серце холоне в грудях. Як би знаття, що через ту крадіжку та спадетця таке лихо людям, то нехай би хоч і вся хата завалилась, а не то що там півень, або підсвинок згинув.

— А найгірш те, що ви оті безвинні дитячі души згубили.

— Еге-ж, я теж так кажу, паночку. Вірьте міні, що вона у мене і стоїть тая дитина, ось такечки перед очима. Я її і чую, і бачу, і жахаюсь і тікаю од неї. Як би був признався, що то я зробив, а ніхто инчий та як би мене суд покарав за гріх мій, як там закон велить, то певно міні було б легше і на душі і на серці. А тепер тиняюсь по світу, немов той Каїн, і ради собі не враджу.

Промовивши такі слова, Мусаренко Павло спустив руки вниз, схилив на бік голову і замовк. Видимо було, що він і справді дуже страждав через те, що скоїлось у тій корчмі.

— Так от же що я вам скажу, друзі мої, Микито Івановичу, і ви, Павло, як вас...

— Батько був Хведір.

— І ви, Павло Хведоровичу. Злочинство ваше справді велике, а тільки милість у Бога ще більша. Хто отакечки страждає за те, що сподівав лихо чоловікові та ще й сподівав несамохіть, а під завірюху біди, то той уже на половину спокутав свій гріх. Тепер ви подумайте, як же вам надалі жити у такій бідоті, як оце ви живете? Скажу вам, що державство наше давно уже клопочитця про те, щоб наділити безземельних землею, але таких на нашій дуже просторій Русі стільки, що це діло не с-так легко зробити, як те воно здаєтця одразу. Коли воно буде і як саме буде, Богові відомо, а поки що, вам треба щось робити. Вам, Микито Івановичу, як хворому чоловікові, я раджу приїхати до мене у Веселий Кут,—шлях ви певно знаєте,—і тамечки пожити коло лікарні, у садку, на вільному повітрі, та підправитись трохи, а тоді уже, як Бог дасть здоров'я, братись за яке-небудь, недуже важке для вас діло. А вам, Павло Хведоровичу, моя щира порада покинути ваш Драний хутір зовсім, щоб він вам і не нагадував того, що тутечки у вас було, та йти куди-небудь та служити, ну ось хоч би до казенного лісництва, яке маєтця у нашій губернії. Нові люде, нові місця, нові балачки, усе те і розбакує і розговорює чоловіка, і він забуває своє горе і беретця з особливою міццю за нове діло.

— Ваше благородіє, може скажете подавати коней та їхати далі? Пекота уже, спала та й коні трохи перегодили, несподівано гукнув до лікаря візника.

— А що ж? Як пекота спала і коні перегодили, то можна й рушати.

Швидко коло дверей хати за-

грюкотили колеса, і лікарь, лишивши на столі хазяїну усю свою справу, підвівся з місця і взяв у руки капелюшка.

— Так як же ж ви, чи згожуєтесь на те, що я вам радив, Микито Івановичу?

— Та я хоч би й зараз, так ото ж у мене, чуєте, дочка ма-ленька.

— То що ж, як дочка? Беріть і дочку; вона ходитиме у нас до школи, а там видко буде, що з неї вийде. А ви, Павло Хведоровичу?

— Я уже краще до лісництва, бо там справді і роботи багато і людей чимало, то може й забудусь трохи, бо ото ж недурно кажуть, що в гурті і кривий прискакує.

— Ну, счаси ж вам Боже на все добре! Як що вже так, то оце вам на всякий случай ще й одъздного.

— Нехай вас Бог не забуває, пане, за те, що ви такечки горнетесь до бідних людей.

— Ну, прощайте!

— З Богом, паночку!

— Гайда!

Візчик торкнув коней, і вони швидко вихопились з двору.

Перебігши місточок, з місточка вискочивши у степ, на широку долину, лікарь швидко покинув позад себе убогий і безсчасний хутір Драний і замівсь по дорозі. Але на душі у нього було якось-то гірко, на серці важко. „Що це? що? Хіба це певна і вірна запомога бідному людові?.. Одначе, як же ж його у Бога зробити так, щоб усі на світі люде та були задовольні, не знали ні біди, ні горя, ні вбожества? Чи було таке у світі царство, чи єсть воно де і чи буде коли на землі“?..

Д. Т. Яворницький.

Діти в українській літературі.

Сумне та важке наше життя—скрізь ми бачимо тільки темноту та злидні, що часто доводять людей до моральної розпусти та повного одчаю. Як подивишся навкруги, то здається, в житті нема нічого, для чого б варто було жити та працювати, бо куди ні глянь, то побачиш, що ніде нема нічого такого великого та святого, чого б люди не попусували та не покаляли своїми брудними руками. Страшно робиться за людей і за їх життя безпросвітно темне для одних, та повне безглуздового егоїзму, і через те теж морально нікчемне,—для других. Але серед цієї, здається, безконечної темряви життя пробивається ясна зоря, яка потроху освічує цю темряву і дає спроможність побачити пишні квіти, що виростають на брудному болоті та своєю дивною красою та чудовими пахощами примушують, хоч на хвилину, забути і бруд і гидоту життя. Ця зоря, що світить людям невпинно в часи найтяжчої негоди, підтримуючи тих, що були вже знесилені та близькі до одчаю—це література. Були часи, коли у нашій державі „от Молдована і до Финна на всіх язиках все мовчало“, бо було пригнічене та забите,—не мовчала одна тільки література—вона єдина в особі найкращих своїх представників кликала людей з болота життя на працю для загального щастя, для висшої правди на землі. Це саме робить вона і тепер. Сучасна література, малюючи темряву нашого життя, зазирає допитливим оком в будучину; наша будучина це ті, що будуть жити після нас—діти наші. Що ж вони уявляють з себе тепер? як ростуть і розвиваються душі тих, що наслідують нам, що замість

нас понесуть нові духовні скарби в загальну скарбницю людського щастя? Ось ті питання, яки задає собі усяка література, торкаючись до так званого „дитячого питання“.

В XIX-му столітті цьому питанню одведено дуже значне місце в усіх європейських літературах; не відстає в цьому напрямкові і наша українська література, даючи нам в творах наших письменників багато гарних дитячих типів.

Коцюбинський, Мирний, Бордуляк, Ів. Левицький, Стефаник, Ів. Франко, Григоренко та інші письменники більш чи менш яскраво малюють нам, як ростуть наші діти, як розвиваються їх душі для усього доброго та гарного, як що є кому збудити в дитині добрі почуття і навпаки, як помалу згасає в людині іскра Божа, коли з дитячих літ ніхто не зумів, або не схотів подбати про те, щоб з маленького, втішного звірятка вийшла людина.

Ми вже казали, яке темне та сумне наше життя взагалі, а життя селянства та міщанства, яким переважно цікавиться українська література, це мабуть найсумніший куточок в усьому життю.

„Убогі села, убогі ниви,

Убогий та заспаний люд,

Сумні картини,

Сумні не веселі,

А інших не знайдеш ти тут“...

Так малює усю загальну картину селянського життя Грінченко, але в цих словах малюється тільки фон усього селянського життя, а інші письменники, як наприклад Ів. Франко, Стефаник, Левицький, Бордуляк та другі, вони на цьому темному фоні малюють свіжі та жваві дитячі постаті. Не весело з першого погляду робиться читачеві, коли він уявляє собі на фоні селянських злиднів та темноти бруд-

ні та обшарпані постаті мужицьких дітей, що звичайно ростуть, „як репях при дорозі“, але і проміж репяхом трапляються часом запашні польові квітки принадної вроди.

Стефаник та Григоренко найкраще малюють нам життя обездолених та забутих Богом і людьми маленьких мужицьких дітей, „що ростуть по бурьянах разом з курми, та ніхто не знає, що вони цілий день ідять? Чи крадуть, чи старцюють? чи пасуть“? Ніхто, навіть батько та мати не знають, бо не мають часу зглянутись на своє порождення.

Жах обхоплює душу, коли згадаєш двох малесеньких дівчат, яких батько повів топити, щоб не померли з голоду, та одну таки втопив, а другу лишив жити, бо просилася („Новина“). Читачеві робиться страшно, коли він уявляє собі цю картину людського одчаю! Страшно читати Стефаника *) взагалі: його Муза вражає нас в саме серце, коли ми, читаючи його твори, бачим, які муки терплять селянські діти від холоду та голоду. При таких умовах селянського життя, коли батькам доводиться топити своїх дітей і самим іти за це на шибеницю, не сподіваючись нічого кращого ні для себе ні для них, розуміється діти це не благословення Боже, не радість життя, як це повинно бути, але прокляття, тягар, на який можна тільки нарікати, кленучи свою долю, що і роблять батьки селяне в творах Стефаника. Ось якими рисами малює Стефаник батьківський настрій при появленню нового члена сім'ї. „Куми сиділи, як вкопані, лишень руками

досягали чарку горілки, але й руки найрадше не рухалися б, лишень спочивали би, зігнені в кулак на колінах. Не радо вони брали хліб і чарку“, а тимчасом батько маленької дитини, що її охрестили, промовляв, як він уявляє собі долю усіх своїх дітей; з його слів видно, що він не сподівається собі ніякого добра, а ні для себе, а ні для них, але в його болістних та пекучих словах стільки правди, що куми не знаходять нічого, щоб потішити його, та тільки кажуть—„діти—піна на воді, щось на них трісне—тай понесете всіх на могилу“. На ці слова „щасливий“ батько дає таку відповідь:— „У мене не трісне, але там, де є одно, там трісне“, а далі, звертаючись до дітей каже—„Та чому не летите з моєї голови? Я вам розчиню вікна і двері, гайда! От сарана, лиш хліба, тай хліба, тай хліба! А відки ж я тобі того хліба наберу“?!

Питання про хліб в бідній селянській хаті, де його і так обмаль, та ледве вистарчає на усю сімью, повстає при появленню нового члена сім'ї з усею невмолимою жорстокістю, і тому батько новонародженної дитини знаходить в душі своїй тільки іронію та сум: „На тобі, Іване, дитину та радуйся, бо ще їх мало маємо“.

Не радо зустрічають появу нової людини в мужицькій хаті! Мало радощів має вона і на далі в своїй дитячому віку, аджеж мужицькій дитині, щоб дожити на світі, принаймні до 7 літ, треба побороти 77 лютих ворогів, себто різні дитячі хвороби та нещасні пригоди, що стережуть її з самого дня народження. А далі, коли дитина вже твердо стане на ногах, більша частина селянських батьків, не маючи часу дождатись, щоб, „воно убра-

*) Василь Стефаник—один з найкращих теперішніх письменників з галицької України. Його твори видано в Петербурзі книжочкою „Оповідання“; коштує ця книжочка 65 коп.

лося в силу“, кидає його десь у найми, „аби лиш збутися“. А потім „воно бігає коло худоби, ноги одна рана, роса ість, стерня коле, а воно скаче, тай плаче“! (Кленові листки).

„Тай росте воно в яслах, під столом або під лавою, ість кулаки, вмивається сльозами. А підросте, тай щось воно вкраде, бо воно ніколи добра не знало, та краденим хоче натішитись“.

Тяжким одчаєм тхне від усіх цих малюнків дитячої долі в творах Стефаника—здається неначе ми опинилися в царстві безнадійного смутку, від якого холоне серце, кров стине, жити не сила: сама найпалкйша фантазія не може собі уявити образа страшнішого за образ батька, що вбиває своїх дітей спокійно та з повною певністю, що инакше нічого не вдієш, „бо все одно помре з голоду, то хай принаймні не мучиться“.

Взагалі Стефаник—це поет недолі мужичої бідноти, злиднів та страшенної темноти: здається він зібрав усі сльози, що ллються тільки з-за шматка хліба, з-за одного шматочка черствого, сухого хліба! він намалював усі страждання бідного хлібороба, та вивів їх на показ людям, нічого не додаючи від себе до цих голих малюнків з мужицького життя, але ці малюнки самі промовляють до серця читача, тяжко стискаючи його таким болем та одчаєм, від якого опускаються руки; бачучи своє безсилля зробити що-небудь, допомогти чим-небудь оттим нещасним, що пухнуть з голоду, чоловік лишає усяку надію на себе та на свої сили: їх так багато оттих нещасних та обездолених; а тих що щиро бажають допомогти їм так мало!

Але на щастя, не тільки селян-

хліборобів, але на щастя усього громадянства, не завжди доля мужика така сумна та сувора, як це ми бачимо в творах Стефаника; часом кращі матеріяльні обставини дають спроможність селянинові мріяти про кращу долю для своїх дітей. „Аби в мене були гроші“, думає Гриць Жура з повісти Бордуляка, „конче давав би Миколку до школи, нехай-би хлопець учився і в науці шукав собі долі, нехай би, хоч одна моя дитина не бідувала так, як я бідую“.

Погано живеться Грицеві, злидні такі напосідають, що аж страх бере і за себе і за своїх дітей, а проте все-таки він має спроможність втішатися дітьми і з почуттям батьківських гордошів радіти, що його Миколка „не має ще десяти літ, а вже читає, як старий, а пише, що аж перо ходить йому у руках, і годі його від книжки відтягнути“. Аби гроші, а там і школа і краща доля—мріє Гриць Жура, мріють з ним про школу і другі батьки хлібороби, бачучи тільки в неї засоб для поліпшення долі для своїх дітей. Це поліпшення долі кожен селянин бачить у тому, щоб вивести свого сина „на попа, на дяка, або хоч на писаря“.

Цей ідеал зустрічається найчастійше, але часом трапляються й винятки; старий Лемішка з повісти Левицького „Причепа“ гадає, щоб син, скінчивши школу, жив на селі тай „ішов батьківською стежкою“. Туж саму думку зустрічаєм і в других батьків. „Воно звісно гарно вивчитись на попа, або на дяка, або хоч на писаря, але не всім потовпитися в писарі та дяки, треба комусь і хліб робити, а вчитися все ж таки треба, бо вчений і коло землі краще бачить, що до чого“.

Таким робом, яку б долю не го-

тував батько своєму синуві, він бачить, що без школи ніяк не обійдеться—школа в думках селянина уявляється єдиною дорогою, що може повести його дітей до кращого життя.

Л. Жигмайло.

(Далі буде).

Народня школа імени Б. Грінченка у Львові (з-надвору).

Дещо про Буковину та про життя буковинських українців.

Недавно побували у нас в Катеринославі екскурсанти із Буковини, маленького краю сусідньої з нами держави, Австрії. Говорили вони всюди по українському, бо в їх-

ніх школах учать рідною мовою, та ще й знали вони по німецьки. Щоб познайомити цікавіших читачів із тим краєм, звідки наші гості до нас приїздили, ми хочемо сказати дещо про край Буковину, про життя тамошніх наших братів та про те, як вони добилися до того, що зараз мають. Звичайно, ми скажемо те, що найважливіше, а хто схоче ще краще пізнати життя-буття україн-

ського народу за кордоном, нехай прочитає собі книжечку, що її видала колись Київська „Прогресивна“. Цю книжечку написав із великим розумінням наш письменник В. Доманицький, що довго пробував за кордоном, пізнав життя наших земляків у Австрії та пишучи про Буковину користувався радами та вказівками одного із екскурсантів, що були у нас, д. В. Сімовича.

Цю книжечку ми гаряче рекомендуємо нашим шановним читачам, бо з неї про все довідаються.

* * *

Буковина, це малесенький край, завбільшки як два уїзди катеринославської губернії. Живе у ньому яких 800,000 людей, а з них 300,000

українців. Крім наших людей є ще там молдавани, німці, євреї, руські старовіри, поляки то що. Та хоч так багатько народів на Буковині, всі вони мають свої права, всі мають школи на своїй рідній мові. Не все воно так було колись. Був час, коли на Буковині панували німці з

молдаванами, а иньчі народи не мали ніякого значіння. Бо треба вам знати, що Буковина до Австрії прийшла тільки в 1775 році, а перше належала до Молдавії, а разом із нею до Туреччини. На Молдавії ж у тому часі силу мали вже молдавани і, як Австрія забрала Буковину, не признавала у тому краю ніякого иньчого народу, як молдаван. Молдавани ж люди хитрі, хотіли скористуватися з того, що Австрія признає тільки за ними права, і стали голосити на цілий світ, що Буковина молдавський край, що в ній живуть тільки молдавани і що тільки молдавська мова побіч німецької має вживатися на Буковині. Та воно так не склалося, як бажали собі молдавани. Конституція в Австрії принесла і для Буковини нове життя. Тоді то піднесли голову і иньчі народи, що зпоконвіку жили у тому краю. Тоді то й прокинулися з свого довгого сну і українці. А спали вони тим тяжким сном ще з XIII віку, бо до того часу Буковина разом із иньшими українськими землями слухалася галицьких князів, належала до галицького князівства. Аж як силу галицьких князів знищили татари, Буковина стала переходити від татарів до мадярів, а від мадярів до молдаван. Та й то не ціла вона зразу дісталася молдаванам, а по трохи. З початку південна, а далі й північна. Десь так із XV віку вона була вже під рукою молдавських князів. Та не думайте собі, що тодішня молдавська держава—була і етнографічно молдаванська. Князі (звали їх також і воєводами) писали грамоти по українськи, по церквах служилося по славянському із українською вимовою, по князівських дворах—говорилося по українському. То так і наш народ не відчу-

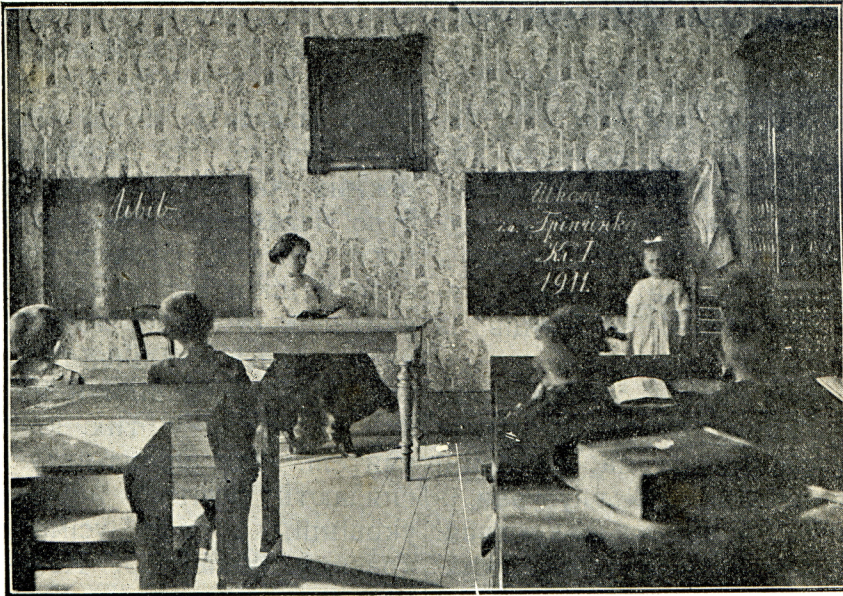
вав, що він живе під чужим пануванням, так як це було у Литві, де литовські князі говорили і писали білорусько-українською мовою. По молдаванському стали писати та говорити на князівських дворах аж у XVII віці і першу молдавську грамоту видав воєвода Лупул, той самий, що його дочку Локсандру заставав наш гетьман Богдан Хмельницький за свого сина Тимоша. З того часу молдаванська мова у Молдавії йде вгору, а українська попадає в забуття а то й у зневагу. А вже як Буковина—частина Молдавії перейшла до Австрії, то про українську мову та український народ ніхто й не думав. Сам народ звав себе волохами (молдаванами), щоб одрізнити себе від українців з Галичини. Бо українці в Галичині були уніятами, а на Буковині держалися своєї давньої православної віри, так само як і волохи—молдавани.

Уряд не розбирався в тій плутанині, то й так признав за молдаван усіх православних, а українцями звав тільки уніятів, які 'зайшли на Буковину з Галичини. Якийсь час Буковина була у злуці з Галичиною, але з тої злуки для нашого народу не вийшло нічого доброго, а навпаки багато лиха, бо в Галичині не було тоді ще між українцями ніякого життя, а за те на Буковину стало налізати багато поляків і полонізувати наші городи та села.

Національний рух у Галичині пробудився ще до конституції (до 1848 р.), потім він трохи призамер, але з 60-х років прокинувся під впливом живого слова великих українських письменників Росії. На Буковині пробудився наш народ вже під впливом Галичини, але у розвитку своєму пішов він мало що

не далі Галичини. Розуміється, що рівняти праці галичан-українців із працею буковинців не можна. Обставини одного та другого краю складаються инакше, на Буковині нема поляків, то так там легче робити, а ще до того є багато народів, а ні один не має зараз дуже великої сили. У Галичині поляки захопили все у свої руки, то так українцям дуже тяжко там боротися.

свій народ, нікому було боронити його прав. Аж під подихом національного життя із Галичини, під впливом молодих студентів галичан, що прийшли вчитися у новозаснований університет в Чернівцях, стало потроху відживати національне життя. Робота почалася з села. Почалися поїздки на села, почали закладати читальні, почалося нове життя. У всьому вів перед проф. університета др. *Степан Смаль-*

Народня школа імени Б. Грінченка у Львові (в середині).

Та то добре нам говорити тепер про те, коли нашому народові вдалося здобути за малими виїмками все, що йому потрібно до свого національного життя. Та не так воно було не дуже ще то й давно, яких 25 років тому. Народне поле лежало облогом, ніхто його не орав, ніхто його не сіяв. Майже усі інтелігенти кидали свій народ, робилися молдаванами, німцями та поляками, нікому було заступитися за

Стоцький, родом із Галичини, сам син галицького хлібороба-мужика, щирий і переконаний український патріот. Побут Стоцького на Буковині і його робота—це історія розвитку українського народу в тому краї. Не було села, куди б він не заглянув, не було людини, якій не дав би він поради. Це було вже до того часу, поки його вибрали виборним до сейму (сейм, це щось таке як на Україні губерньське зем-

ство, тільки із більшими правами), а вже як став він виборним, так справа пішла ще краще. Головна заслуга проф. Стоцького у тому, що він знав, як гуртувати людей для справи, знав як використати добрий момент, щоб здобути для українського народу як найбільше. Тай умів він прихилити до українства людей не дуже свідомих, а то й зовсім байдужих, які під його рукою робилися борцями. До того часу, як проф. Стоцький увійшов до сейму, український народ заступали там чужинці, а з українців тільки один посол Пігуляк. Від того часу число виборних збільшилося так, що в 1905 р. було їх уже шість, а з новим виборчим законом є їх зараз уже 17. І до парламенту (це так як Державна Дума) у Відні вибирали до недавна українці з Буковини всього 2 виборних, зараз є їх уже 5 на 14 послів із усієї Буковини (5 молдаван, 4 німців із євреями).

З того часу наше життя куди покращало. Тому 25 років назад ніхто із українцями на Буковині не рахувався, всяк собі глузував із них, зараз усі із ними рахуються. А рахуються з того часу, як українці дохопилися в краю важних місць, як стали впливати на політику в краю, а то й кермувати нею. Тепер уже ніхто не має права вмішуватися у справи українців, бо своїми справами на Буковині заправляють вони самі, відколи завведено т. зв. національний катастер. По тому катастрові молдавани вибирають своїх послів, українці своїх, німці своїх, поляки своїх—а то бувало таке, що в чисто-українських селах ставав кандидатом у виборні чужинець: німець, молдаванин або поляк і несвідомий народ подавав за них свої голоси. Тепер уже того

не має. Такий національний катастер є ще в Австрії тільки в Моравії, а добиваються його тепер наші брати у Галичині.

Найбільшим здобутком українських діячів треба вважати *народні школи*. Шкільна справа на Буковині поставлена дуже добре. Зараз немає вже майже села, в якому не було би школи. В чисто українських селах іде наука на українській мові, у таких селах, де різні народи, кожний народ має свою національну школу. Де тільки збереться 40 дітей української народности і батьки їх забажають української школи, так зараз її і одкривають. Бувають школи, де є 6 класів а з паралельними доходить і до 10—12. Як село велике, то школи будують по різних частинах села, щоб дітям було недалеко, і там же дають осібно вчителя. Бувають села, в яких є до 5 шкіл а в них учить і до 12 учителів. Є такий закон, що як у якому класі є більш, ніж 80 дітей, так клас треба ділити на два по 40, а тоді учать у тих класах різні учителі. Над школами у повіті наглядують повітові інспектори, теж українці, а над усіма має владу краєвий інспектор. Кожний народ має свого краєвого інспектора: українці свого, молдаване свого, німці свого, поляки свого. До українських шкіл не має права мішатись інспектор неукраїнець, як українцеві не можна мішатись до молдаванських, чи німецьких шкіл.

Той самий інспектор заправляє і середніми школами та вчительською семінарією. Досі є українських гімназій на Буковині 3, з них одна (у гор. Вижниці) чисто українська а дві (у Чернівцях і Кіцмані) українсько-німецькі. В 1909 р. засновано ще й українську вчительську семінарію, а до того часу наші вчи-

телі учились у німецькій семінарії а тільки закону божого та української мови вчились по українському. Народні школи содержує край, середні і вчительську семінарію—держава. Чернівці содержують свої народні школи своїм коштом. До недавна в Чернівцях українських народніх шкіл не було, наші діти мусіли вчитись по німецькому і часто-густо німчились. У 1908 р. засновано народні школи із українською викладовою мовою, а де далі буде їх більше.

Та крім держави і краю є ще й товариства, які содержують українські школи і займаються шкільними справами. Таке товариство—це *Українська школа*. Своім коштом воно удержує жіночу вчительську семінарію, в якій учать учителі (в Австрії звуться вони професорами) середніх шкіл, видає шкільні підручники, підпомагає бідну шкільну молодіж, друкує книжочки для дітей то що. Товариство поділяється на філії. У кожному більшому городі є філія „української школи“, і та філія займається усім, що звязане із школою. Останніми часами заснувався при товаристві „українська школа“ ще й осібний фонд, з якого будуть удержуватися приватні (частные) школи по тих селах, де українців мало і де вони не мають спромоги дістати своєї власної школи. Відома річ, що чужа школа денационалізує, і щоб народ наш між чужими не загинув, треба йому своєї школи. Такі фонди мають уже всі народи Австрії: німці, чехи, словінці, поляки, мають його українці і в Галичині (краєвий шкільний союз), заснувався він і на Буковині, щоб через власну школу зберегти український народ від денационалізації. Вчення в Австрії загальне і для всіх обовязкове. Всі мусять поси-

лати дітей до народньої школи. Хто не посила, платить штрап. Тому такі приватні школи там закладати легко і вони мають такіж права, як краєві або городські. Такий фонд—це дуже важна річ. Бо, бачите, у південній частині Буковини молдавани (на Буковині вони звуться романізатори) так подекуди задурманили наш народ, що люди, хоч говорять чисто по українському, кажуть, що вони молдавани, і школа в них молдаванська. З молдаванської ж школи діти наших батьків виходять уже молдаванами. На такі села „українська школа“ звернула свою увагу і закладатиме там українські школи, щоб хоч те, що лишилося ще українським, зберегти від романізації.

(Кінець буде).

3 українського життя.

Засідання Архивної Комісії. 25 сент. в залі 1-ої комерційної школи відбулось засідання катеринославської Ученої Архивної Комісії. На цьому засіданні проф. Д. І. Єварницький зробив коротенький доклад про нового кобзаря Григорія Кожушка, розказавши про його життя і схарактеризувавши його гру і спів. Кожушко ще молода людина, нема йому й 30 років. Осліп він недавно: рубав зимою дрова в лісі і дуже угрівся; тоді він узив і поїв снігу. З того занедужав і осліп. Співу й гри кобзарської навчився од свого земляка Степана Пасюги. Після відчиту проф. Єварницького, Кожушко проспівав кілька пісень: „Почаєвську Божу Матір“, „Ой не пьється горілочка“, „Побратався ясеній сокіл“, „Вже більше літ двісті“ і ще кілька. Присутня публіка, якої зібралось по-над 150 осіб, дякувала кобзареві ясными оплесками і збрала для нього величку суму грошей. З Катеринослава кобзарь дума їхати в Миргород до д. Оп. Сластьона, щоб повчитись співати козацьких дум. Другий докладчик—Д. Дорошенко читав про Берестецьку бійку та про її памятки. Респівів коротко про політичні обставини

підчас другої війни Хмельницького з Польшею, про хід Берестецької баталії і про теперішнє становище козацьких могилок, котрі взялися опорядити почаєвські ченці.

Загальні збори Катеринославської „Просвіти“. 26 септембра в помешканні зубо-врачебної школи Шрейдера одбулися рокові загальні збори членів катеринославської „Просвіти“. Прибуло 22 членів (усього в т-ві лічиться 57 членів)—законне число, як того вимагає статут, і через те можна було одкрити засідання, Головою зборів обібрано Д. Дорошенка. Поперед усього прочитано було звідомлення старої Ради товариства про діяльність у 1910 році:

На жаль діяльність товариства у 1910 році була дуже млява, навіть, можна сказати, непомітна; загальні збори 4 квітня 1910 року сконстатували той факт, що діяльність т-ва ще з другої половини 1909 року, коли в нього не стало власного помешкання, майже припинилася. Та ж сама причина існувала і в 1909 році, і через це життя нашої Просвіти занепало. Крім цього були ще й інші обставини, які теж перешкоджали нормальному ходові просвітньої роботи т-ва: виїзд з Катеринославу більш менш діяльних членів і байдужість значно більшої частини тих, що перебували у Катеринославі.

Як і в 1909 році, товариство мало дві секції та одну комісію, се б то лекційну та бібліотечну секції і драматичну комісію; вони й повинні були виявляти життя і діяльність „Просвіти“.

Лекційна секція, що в попередні роки провадила роботу, у 1910 році зовсім припинила її; це пояснюється браком відповідного помешкання. Тільки два члени її мали спроможність зробити виклади на тім боці, в майстернях залізнодорожних, коли члени Мануйлівської філії уряжали вечірки. Д. Ів. Яворницький прочитав про внутрішній устрій на Запорозжі, а Д. І. Дорошенко— про життя та діяльність Т. Г. Шевченка і Б. Д. Грінченка. Робила вона заходи коли вшанування пам'яті великого Кобзаря України, але й тут не пошалонило їй: інші люди, вороже відносячись до „Просвіти“, пошішили урядити аж двоє Шевченківських святів і тим одняли усяку можливість вряжати Просвіті своє свято.

Непомітна також була й діяльність драматичної секції і вона не влаштувала ні одної вистави, вважаючи на брак здатного до того помешкання. Коли ж вона забажала врядити літературно-музичну вечірку в по-

мешканні Амурської „Просвіти“, то не одержала на те дозволу од адміністрації. Більш енергійні члени драматичної комісії, щоб не лишатися без діяльності, приймали участь у виставах Мануйлівської філії товариства, які остання влаштувала в помешканні Ніжнедніпровських майстрень.

Тільки одна бібліотечна секція виявляла свою діяльність, можна сказати, не менше, як і в роках попередніх. Вона продавала книжки, здаючи їх на комісію в книгарні д. Чуяна й „Трудь“. Під час областної виставки у Катеринославі вона торгувала книжками, надісланими книгарнею „Кіевської Старини“. За-для продажу книжок на виставці було зроблено за гроші нашої „Просвіти“ вітрину; на неї витрачено було 70 карбов. 60 карб, книгарня повернула, а 10 руб. й досі не повернуто. Справою продажу книжок на виставці завідували з членів т-ва д.д. Сіренко, Лисиченко, М. Веснін та М. Стасюк, яким допомагали приватні особи. Усього було продано на виставці на 714 рублів. Дякуючи заходам лекційної секції книгарні „Кіевської Старини“ і деякі українські видання придбали собі на виставці почесні нагороди. Книжкове й грошове справоздання бібліотечної секції додаються окремо.

На протязі 1910 року загальні збори відбулися тільки один раз. Нових членів прийнято 4, але на підставі § 9 статута, 42 члени, які не заплатили у 1909 році членської вкладки, вибули з товариства, і на 1 січня 1911 року налічувалося тільки 57 членів.

Рада т-ва складалася з таких членів: Біднова, Гаркавцевої Єв., Іваницького, Сіренка, Липковського, Бобенка, Андрущенко, Весніна Ар., Емця, Кузьменка, Стрижевської, Весніна М.; з них головою був В. Біднов, товаришем Ев. Гаркавцева, писарем П. Сіренко, скарбником до вересня був С. Іваницький, а потім попеременно то один член ради то другий. Рада збиралася майже щонеділі, за винятком літніх місяців (мая—серпня), коли зібрання її одкладалися до вересня.

Грошове становище „Просвіти“ у 1910 році було кепське. Прибутків на 1 січня 1911 р. було 92 р. 90 коп., видатків 73 карбов.; лишилося 19 руб. 90 коп.; крім того, лишилося боргу від попередніх років: а) бібліотечному фондові 110 руб. 69 коп. и б) ріжним членам 558 руб., а всього боргу 668 руб. 69 коп.

Філії у 1910 році існували у Єнакієво-

му та Мануйлівці; правда, ще у 1909 р. дозволено було заснувати філії у Лоцманській Кам'янці та Сурсько-Михайловці, але вони ще й досі не zorganizувалися й нічим не виявили себе, принаймні рада нічого не знає про їх існування і діяльність.

Єнакієвська філія має 28 членів, рада її складається з 5 чоловік; головою є В. В. Лихобабенко. Діяльність філії виявляється в драматичних виставах не тільки українських, але й російських. Відповідальною особою перед урядом являється той-же таки д. Лихобабенко.

Мануйлівська філія налічує 64 члена дійсних і 2 почесних; рада складається з 7 членів; головою, а разом з тим й відповідальною перед адміністрацією особою, є Ф. Х. Сторубель. Діяльність філії виявляється виключно в драматичних виставах, які до декабля відбувалися в помещканні залізнодорожних майстерень, а з декабля, коли викінчено власний будинок, в останньому. У 1910 році Мануйлівська філія мала 2593 р. 32 коп. прибутку, 2561 руб. 11 коп. видатків і спеціального фонду (імени Б. Д. Грінченка і на придбання бюстів громадських діячів) 23 карб. 95 коп.; на 1 січня 1911 р. лишається 32 руб. 21 коп. готівкою, не рахуючи спеціального фонду.

Голова ради М. Ємець.

Писарь П. Сіренко.

Відчит по продажу книжок в 1910 році.

Книжками:

а) Лишалось од 1909 року:

1) В книгарні „Трудь“ на	144 р. 85 к.
2) В кіоску „Серпъ“ на	11 р. 77 к.
3) На складі на . . .	86 р. 03 к.

Разом на 242 р. 65 к.

б) Придбано книжок в 1910 році:

За готові гроші на . . . 119 р. 49 к.

Всього було в 1910 р. на 362 р. 14 к.

1) Продано з складу на . . . 157 р. 71 к.

2) Подаровано старій книж-ки читанка „Винокъ“ в Мануйлівку на . . . 13 р. 30 к.

Подаровано на виставці старого календаря „Рідний Кр.“ на . . . 14 р. — к.

3) Продано в борг на . . . 15 р. 55 к.

Всього на 200 р. 56 к.

Лишається на 1911 рік

1) В магазині „Трудь“ на	144 р. 85 к.
2) В кіоску „Серпъ“ на	11 р. 77 к.
3) На складі на . . .	4 р. 96 к.

Всього на 161 р. 58 к.

Г р і ш м и:

Лишалось од 1909 року:

1) Грошей готівкою . . .	25 р. 60 к.
2) Вторговано в 1910 р.	100 р. 08 к.
3) В боргу за д. Чуюном	46 р. 63 к.

Всього . . . 192 р. 31 к.

Т р а т и:

1) Вкупі книжок по накл.	98 р. 47 к.
2) Знижки покупцям . . .	6 р. 70 к.
3) Дрібних трат . . .	— р. 84 к.

Всього трат 106 р. 10 к.

Лишається на 1911 рік:

1) Грошей готівкою . . .	19 р. 58 к.
2) Боргу за д. Чуюном . . .	46 р. 63 к.

Всього . . . 66 р. 21 к.

Справу продажу книжок в 1910 році вів писарь ради т-ва П. Сіренко.

Вислухавши звідомлення збори затвердили його і перейшли до чергових справ. Поперед усього затвердили членами кандидатів, поданих Радою: Юх. Павловського, проф. Мик. Роговича, М. Нечипоренка, Ев. Вирового, Софію Нечипоренкову, В. Литвинського, Петра Доманицького, В. Базилевського, Мих. Лучника, П. Білицького, Дм. Відняка, Юхима Безкровного, Дем. Перебийноса, Т. Чухрану, П. Жуковця, Мусія Луценка, Віру Трубу.

Далі було доложено зборам прохання селян с. Дієвки Катеринославського повіту і с. Перещепині Новомосковського повіту поклопотатись перед урядом, щоб в обох цих селах заснувати філії т-ва „Провіта“.

Збори одноголосно ухвалили подбати про дозвіл на відкриття філій у с.с. Дієвці та Перещепині.

Обміркувавши цю справу, збори приступили до вибору нової Ради товариства, через те, що члени старої ради зріклися своїх обов'язків і прохали обізнати на їхнє місце нових. Разом із тим треба було обізнати і членів ревізійної комісії. Результати таємного голосування (оповіщені головою

зібрання вже на прикінці) були такі: *членами ради* обібрано: Марію Хрінникову, проф. Миколу Роговича, Тетяну Сулиму-Бичихину, Юхима Павловського, Дмитра Дорошенка, Бориса Павловського, Марка Нечипоренка, Євгенію Гаржавцеву, Гарасима Денисенка, Наталію Щоголівну, Виктора Литвинського і Прокопа Сіренка. *Кандидатами в члени Ради* обібрано: Ольгу Косач-Кривинюкову, Миколу Кузьменка і Ганну Куличенкову. У члени *ревізійної комісії* обібрано Івана Трубу і Василя Курача.

Тимчасом як подавалися записки, з привітаннями кандидатів, збори обмірковували інші справи, що стояли на черзі. Поперед усього—про побільшення коштів т-ва і про оживлення його діяльності. Голова зборів запропонував урядити кобзарський концерт з лекцією проф. Дм. Єварницького. Обговоривши цю пропозицію, збори пристали на неї, постановивши: урядити кобзарський концерт з лекцією. У звязку з концертом балакали і про інші заходи біля розворушення життя в „Провіті“. Погломівши ухвалили доручити Раді, щоб вона влаштувала кілька лекцій з українознавства в Катеринославі, для більш інтелігентної публіки, а також дбала про популярні лекції для народу.

Щоб збільшити кошти товариства постановили удатись до тих членів, що досі не виплатили своєї членської вкладки, з проханням, щоб вони скоріше сплатили свої борги к сі товариства.

Оповіданням результату виборів членів Ради і закінчилося зібрання, яке взагалі пройшло досить жваво, з бадьорим настроєм.

Початок сезону в Мануйлівській „Провіті“. 1 октябрю почалися на ново вистави в будинку Мануйлівської „Провіти“, в котрому недавно оце закінчився ремонт. Для першого разу виставлено драму Тогобочнього „Борці за мрії“, при участі укр. артиста Олекси Царенка. Пьеса пройшла з успіхом, народу було в залі повно, чистого прибутку лишилось „Провіті“ коло 60 карбованців.

Новини нашого письменства.

„Майорша“. *Ганни Барвінок* (Ол. Кулішевої). Видав Микола Венгжин. Видавництво „Будучина“, № 1, в Чернівцях. 1911 р. стор. 43. Ціна 80 сот. (35 коп.). Весь дохід призначений на зберігання могили Куліша.

В перші половині своєї книжки д. Венгжин помістив біографію Олекс. М. Кулішевої й коротеньке критичне оцінування її оповіданнів. В біографичному начеркові д. Венгжин робить чималу виписку уривків з листів небіжки, в котрих вона оповідає сама за себе, за декотрі важніші випадки свого життя, як от, приміром, згадки про свого „великого боярина“ Тараса Шевченка: „Я тобою пишалася, мій великий друже! Я завжди тобі спочувала і твою руку своїми палящими устами цілувала“. В другій половині книжки надруковано оповідання Ганни Барвінка „Майорівна“ (оповідання с крпацьких часів). Біографія написана не буквинською, а гарною чистою українською мовою з усіма її народними формами. Автор не шматує дієслів на частки, як звичайно пишуть галичани й буковинці; не пише нарізно часток слів: *шукати мете, сварили ся*, а пише—*шукатимете, сварилися*, і навіть вживає буковинські форми слів: цей, міні, й українські—од замість—від, життя, а не житя. Через це книжечка д. Венгжини буде приступна й для українських селян, як от юбілейна біографія Шевченка, написана д. Ефремовим і видана клівським шевченківським комітетом для народа.

Чернігівська й Борзенська земська управа добре зробили б, якби взяли на себе заходи, щоб розповсюдити цю книжечку принаймні в Борзенщині, де Куліш і Ганна Барвінок дуже шануються в народі. Один добродій, сам борзенець, якось привів до мене парубка з села поблизу од Мотронівки. Цей парубок знав напам'ять усю книжечку, видану Ганною Барвінок на пам'ятку Куліша після його смерті під заголовком: „Сльози над могилою Куліша“. Молодий парубчак знав ці усі „Сльози“ напам'ять, де я тільки розгортав книжку.—„Я вивчив усі ці „Сльози“ й голосішя, бо міні було жаль Куліша, і я його бачив і дещо читав з його книжок“. Борзенській земській управі треба б мати це на увазі й пошанувати пам'ять в народі і за небіжку Кулішеву, котра так симпатично писала за *жіночьку долю* нашанного народа.

Китиця *незабудьків*. *Ірми Остапівни*. Чернівці, 1911 року, ціна 30 сот. стр. 22. 25% на українські школи в Галичині і Україні.

Невеличка, гарно видана книжечка поезій д. Ірми Остапівни в Чернівцях примітно визначається між видаваними в останній час на Україні віршами молодих українських поетів, котрі, з невеликою вилучкою

(исключеніємъ), стоять нижче од усякої критики, бо в їх віршах нема ніякої поезії, а є тільки ніби віршована проза, та ще й віршована часом недблду. Поезії д. Ірми Остапівни написані доладніми віршами і всі промкнуті духом смутку й журби, але цей смуток поетичній, не доходить до одчаю. Дуже міні сподобалась лірична пісня: „Тоді сонце заходило“. До книжки д. Венгжин додав од себе невеличку передмову. І вірші й передмова написані чисто українською народньою мовою з усіма її формами. І д. Венгжин, і д. Остапівна це перші закордонні письменники, котрі зовсім добре виправили свою мову на зразець української народньої мови і покинули правопис й апо-строфи Желехівського.

Ів. Нечуй-Левіцький.

Російське письменство і українство. Останніми часами дуже помітно збільшився інтерес в російському письменстві до нашої літератури і взагалі до українства. Раніш дуже рідко траплялося, щоб який російський журнал або газета щось переклали з українського або подали статтю про українську справу. Хіба тільки хто лайне або поглузує з „хахлів“. Тепер, як бачимо, часи перемилися. Найповажніші російські журнали, такі як „Вѣстникъ Европы“, „Русское Богатство“ і „Русская Мысль“ раз-у-раз друкують статі про українство, подають звістки про наше літературне і взагалі культурно-національне життя. Особливо „Рус. Мысль“.

Окрім того появилася за самий тільки цей рік чимало перекладів з українського окремими виданнями. В першій половині видано аж кілька перекладів „Кобзаря“ Шевченка. Безперечно, найкращий з тих перекладів той, що вийшов у Петербурзі під редакцією М. Славинського, нашого земляка і письменника. Вийшло аж два томи перекладів з М. Коцюбинського, зроблених також земляком-чернигівцем М. Могилянським. Видало ці томи одно з найкращих російських видавництв „Знаніє“. Тепер оце вийшов том перекладів В. Винниченка. Московська „Универсальная Библиотека“ видала вже чотири книжочки перекладів з українського: „Купля“ В. Винниченка, „Войтъ“ Л. Мартовича, „Аристократка“ О. Кобиланської і „Къ свѣту“ Ів. Франка. До кожної книжочки додано передмову про автора. Недавно якийсь д. Шадурський видав цілу книгу перекладів з новіших укр. письменників під заголовком „Украина“. Вийшло кілька перекладів популярних брошур Б. Грінченка і М. Загірної.

Багато провінціальних російських газет, що виходять на Україні, подають у фейлетонах переклади українських оповідань і поезій. Все це для нас дуже втішні факти, котрі свідчать про внутрішній зріст і збагачення нашого письменства. Окрім російської перекладають тепер наших письменників на німецьку, шведську, польську, чеську, грузинську, литовську і білоруську мови.

Історія України М. Аркаса вийшла цими днями другим виданням у Кракові. Книжку доповнено й де-в-чім значно перероблено; перше порався з тим Доманицький, а по його смерті п. Лепкий; останні аркуші допильнував Микола Левитський. („Рід. Край“).

Байки Бориса Грінченка вийшли другим виданням влітку у Києві, в серії Бібліотеки „Молодість“, т. VI-й, що видає Марія Грінченко. В книзі зібрано 77 байок. До них додано багацько малюнків і дуже гарного портрета авторового. Коштує книга 35 коп. Видання дуже чепуреньке.

Українська розвідка про товариства мира. У Києві позаторік заснувалася товариство „Прихильників мира“ (спокую), котре прає про поширення і піддержання думки про справедливе вирішення усяких суперечок між народами, про розвиток чоловіколюбства і братерського єднання між народами. До цього товариства належить чимало й українців. Влітку товариство видало свою „Памятную книжку и отчетъ за 1910 годъ“. В цій книзі уміщено розвідку українською мовою відомої нашої письменниці Ольги Косачевої (Олени Пчілки): „Товариства мира в Европі й інших країнах“ (стор. 42—66 „Памятної книжки“).

Д о п и с ь.

м. Нефороща *Костянтиноградського повіту, на Полтавщині. Наше життя.* В юлі та августі місяці цього року в нас відбулись уряджені місцевими аматорами такі українські вистави: „Наталка Полтавка“, „Циганка Аза“ та „Сватання на Гончарівці“. Крім того був навіть один Український концерт. Всі вистави були з добродійною метою: на користь бібліотеки, на будівлю

нового дому для Миколаєвської церковно-парахвіяльної школи та ин. Хоч спектаклі ці відбувались у свята, коли і селяне бувають вільні од роботи, але більшість публіки були не селяне, а місцева інтелігенція: крамарі, поміщики з найблизших околиць, їхні діти, учні з середніх та вищих шкіл, семі місцевих панотців і ин. Найменше-ж було селян. Взагалі відношення місцевих селян до таких річей як спектаклі, не то байдуже, не то навіть і неприхильне, з одного боку через національну несвідомість і матеріальне убожество, а з другого й через те, що між упорядчиками вистав і місцевими селянами якомсь непомітно тіснішого зближення, а існують лише офіційальні відносини; селяне дивляться на спектакль, та ще в літній робочий час, як на „панську забавку“. Приходилось навіть таке чути, як запитаєш, чи були ви на спектаклі: „то пани виставляють для себе, щоб посміятись з мужиків“. Почувши це, якомсь дивуєшся, через-що то селянина-українця аж ніяк не приваблює вистава на рідній мові? Але по розмові з ним довідуєшся, що селянам справді не до спектаклів: одні з них заклопотані господарськими роботами на своїм полі, другі наймами до тих, що більше землі мають, треті тим, що зовсім спродуються і йдуть шукати щастя аж в Уфимську губернію. І справді життя нефорощанських селян таке злиденне, що куди їм там думати про вистави і про спектаклі. В 1910 р. ранньою весною виїхало в Уфимську губернію 150 селянських родин, продавши тут свої земельні наділи, розміром од 1½ до 6 десятин (з яких закупила більше 100 дес.: місцева купчиха Рухліна) і купивши там трохи побільше землі. Звідти, де оселились нефороща-

не, надходять звістки про врожай в цьому році, вроді слідуєчої: один селянин з чотирьох десятин землі накопив стільки хліба, що забрав все накошене на один віз. Не дивлячись на те, єсть і тепер селяне, які їздили туди „на провідки“, бачили те на власні очі і все-ж таки спродують свої наділи і ідуть, бо там просторніше а про те, що не вродило, міркують, що то такий год видався.

Наше містечко не обминає і робота Костянтиноградського земства. На Хвилівській горі земством будується однокласова школа, це одна з 22 шкіл, які будуються в ріжних селах нашого повіту.

Коли виїзжали вище згадані 150 родин в Уфимську губернію, без усякої урядової і земської допомоги, (виключаючи, звичайно, тарифний проїзд в теплушках) а лиш за допомогою й приводом маклера Шишкіна, який заробив так добре з переселенців, що і сам оселився там же таки „добрим сусідою“, занявши лан в 100 дес. землі—то про хліборобів, які zostались в Нефорощі, подбало й земство; воно прислало агронома, який живе з 1910 р. в Нефорощі, але на жаль приходиться сказати, що глумом здається для селян ота земська агрономична допомога. Селяне що мають наділи, чи тепер одруби в 1½ десят. землі кажуть, що нехай пан агроном буде мудрійший од царя Соломона, то й тоді не зробить він так, щоб на одній десятині вродило хліба стільки, скільки вродить на двох. Та й сам агроном сказав селянам, що він в силі допомогти тому господарству, яке має не менше 4½ десятин землі. Не дивлячись на заходи земства, більшість селян з кожним роком убожіє та й мусить посилати своїх дітей на заробітки. Та-

ких заробітчан що-року з Нефороши набирається де кілька сот душ хлопців і дівчат; але не знаючи ніяких ремесел вони май-же всі йдуть на літо лиш в сільсько-господарські робітники на панські економії, а де-які, що попадають в город,—хлопці в чорноробочі, а дівчата до жидів наймичками. Не дивлячись на те, що в Нефороші, крім тієї школи, що будується, єсть іще одна земська школа, три церковно-парахвіяльних і одна двох класова міністерська—все-ж мусимо признати факт великої і просто неодкладної потреби для Нефороши у ремісничій школі, напр. типа Гнедінської ремісничої школи в Александровському повіті для підготування сільської молоді до життєвої боротьби, бо не всидять селяне з дітьми на своїх одрубках, злидні поспихають їх звідти заробляти на чужих ланах.

П. С.

ДО МАЛЮНКІВ.

Торік у Львові засновано народню школу імени Бориса Грінченка. Хоча у Львові живе коло 40.000 українців, але львівська городська дума, яка складається з самих поляків, нізащо не хтіла дати для українців школи, де б наші діти могли вчитися рідною мовою. Тоді українське громадянство Львова скинулося грішми і заснувало школу на власний кошт. Цій школі надано імя славного українського письменника Бориса Грінченка. До школи одразу записалося біля півсотні дітей, хлопців і дівчат, а в сьому році записалося ще більше. Школа міститься в дуже гарному

будинкові, а наука ведеться в ній з великим успіхом.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІІ.

Матеріали до української бібліографії. Том II-й. Видає бібліографічна комісія Наукового Товариства імени Шевченка. Українська бібліографія Австро-Угорщини за роки 1887—1900. Уложив Ів. Ем. Левицький. Том II. (Роки 1890—1891). У Львові, 1910. Ст. 262.

Писання Осипа Федьковича. Перше повне і критичне видання. Том IV-й. Матеріали до життєписи Федьковича. Видання Науков. Тов. ім. Шевченка. У Львові, 1910. Ст. XII+653. Ціна 5 корон.

Олекса Коваленко. Спів солов'я. III-й збірник поезій. Видавництво „Ранок“. Київ, 1911. Ст. 32. Ціна 15 коп.

Грицько Чупринка. Білий гарт. V-й збірник поезій. Видавництво „Ранок“. Київ, 1911. Ст. 32. Ціна 15 коп.

Редактор-видавець К. КОТОВ.

ВИДАВНИЦТВО

„КРИНИЦЯ“

Друкуються і незабаром вийдуть такі книжки:

1. Майорський: До науки.—Заклади союзу.—На буряках.—Сон проти Різдва.
2. С. Васильченко: Роман.—В панив. Мужичька арихметика.
3. С. Васильченко. На перші гулі, жарт на 1 дію.

Готуються до друку збірочки оповіданнів М. Левицького, Н. Романович та инш.

По справах видавництва звертатись: Київ, Тургенівська № 9. Редакція „Рілля“ для видавн. „Криниця“.

До наших шахових передплатників і читачів.

Оце вже минає рік, як почали виходити «Дніпрові Хвилі». Не все так склалося з видаванням їх, як гадала колись редакція, чимало перешкод стало на нашій дорозі, а найголовніше те, що передплата і продаж номерів у роздріб далеко не покрили усіх видатків по друкуванню часописі. Проте хтілося б, щоб «Дніпрові Хвилі» не переставали виходити і на той рік. Але це буде можливо тільки тоді, як саме громадянство допоможе нам, у більшому числі передплачуючи «Дніпрові Хвилі». Одже нам бажано було б наперед знати, на яке приблизно число передплатників можна рахувати, приступаючи до видавання «Дніпрових Хвиль» і в 1912 році, а через те прохаємо наших шановних передплатників сповістити редакцію за-здалегідь листовною карткою, — хто з них буде передплачувати часопись і на той рік або, може прихилить до того кого з своїх знайомих (грошей просимо поки не посилати). Як що до 15-го ноября набереться певне число таких осіб, що пообіцяють передплачувати «Дн. Хвилі» і на другий рік, тоді редакція в останньому числі оповістить про передплату на 1912 рік. Як що ж не набереться такого числа передплатників, при якому ми мали б матеріальну змогу видавати на далі нашу часопись, тоді доведеться припинити її на № 24-му.

Видавництво „Дн. Хвиль“.